

שולחן הטהור

חמישה עשה בשבט

תשע"א

א

במשנה [ר"ה ב.] "ארבעה ראשי שנים הם באחד בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים באחד בתשרי באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובלות לנטיעה ולירקות באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי בית הלל אומרים בחמשה עשר בו" ע"כ.

ובפשטות דברי המשנה נראה דדין אחד בשבט לב"ש ולב"ה בחמישה עשר בו אינו ענין אלא לאילן בלבד, והיינו לענין קביעת השנים למעשרות, דאין לעשר משנה זו על שנה שלאחריה ולהכי קובע ט"ו בשבט לענין הפירות בלבד.

אך באמת מוכח להדיא מהראשונים ומכל הפוסקים דאינו כן אלא האי ראש השנה לפירות האילן הוא שייך גם להאדם והוא יו"ט לבני ישראל, שהרי נפסק בשו"ע [או"ח סי' קל"א ס"ו] נהגו שלא ליפול על פניהם בט"ו באב ולא בט"ו בשבט ולא בר"ח ולא במנחה שלפניו ע"כ, ומהא דאין אומרים תחנון ביום זה של ט"ו בשבט על כרחך שהוא שייך להאדם ג"כ משום שהאדם עץ השדה.

ובביאור הגר"א כתב: "ולא בט"ו בשבט. שהוא ר"ה לאילנות וכמו כל ד' ר"ה שהן י"ט עכ"ל. הרי מדבריו דהושוו כל הראשי שנים ונמצא דגם ראש השנה לאילנות הרי הוא שייך נמי לבני ישראל משום שהוא מבחינת ראש השנה ולכך אין אומרים בו תחנון שהוא יו"ט.

וכן איתא במגן אברהם [תקע"ג ס"ק ב.] לגבי תענית של חתן ביום חופתו דאף דבחודש ניסן נפסק שמותר לו להתענות אך בט"ו בשבט לא יתענה וז"ל: "בניסן מתענה דאינו אלא מנהג (ב"ח), ונ"ל דה"ה ל"ג בעומר ומר"ח סיון עד שבועות ובימים שבין יוה"כ לסוכות, אבל באסרו חג וט"ו באב ובט"ו בשבט אינו מתענה כיון שמוזכר בגמ' עכ"ל. והרי מוכח מדברי הפוסקים דענין ט"ו בשבט הרי הוא יו"ט ואינו רק יום הקובע לענין מעשרות של האילנות.

ובסה"ק צמח צדיק הביא בשם הרה"ק מרוז"ן דיום זה הוא חשוב ממש כראש השנה וזל"ק: [לט"ו בשבט] וזל"ק: "אמר חותני הקדוש מרוז"ן ז"ל שכמה צדיקים היו רגילים ללבוש בגדי שבת בט"ו בשבט והיו אומרים שהוא ראש השנה כי האדם עץ השדה עכ"ל.

וצריך ביאור הענין מדוע שייך יום זה אף לבני ישראל, וביותר יש לבאר מהו עניינו ועבודתו של יום זה ואיזה השפעות נשפעים בו לענין עבודת בני ישראל.

ב

וביסוד הטעם דראש השנה לאילן הוא בחמישה עשר בשבט, איתא בגמרא [ר"ה יד.] "מאי טעמא אמר רבי אלעזר א"ר אושעיא הואיל ויצאו רוב גשמי שנה ועדיין רוב תקופה מבחוץ מאי קאמר ה"ק אע"פ שרוב תקופה מבחוץ הואיל ויצאו רוב גשמי שנה". וברש"י [ד"ה הואיל ויצאו רוב גשמי שנה] שכבר עבר רוב ימות הגשמים שהוא זמן רביעה ועלה השרף באילנות ונמצאו הפירות חונטים מעתה עכ"ל.

וכוונתו דמה שקבעו דזמן פירות השנה מתחיל מט"ו בשבט היינו משום דשרף הפירות כבר עלה באילן והיינו דכח צמיחת וחיות הפירות כבר נמצא באילן ולכך חשיבי פירות של שנה זו.

והנה כתב המהר"ל [בס' גבורות השם פרק מ"ו] שכתב דכל השפעה שבאה בגשמיות הרי היא מורה על השפעה רוחנית ג"כ ולכך כל השלש רגלים תלויים בענין השפעה גשמית כגון חג הקציר וחג האסיף וכדומה, דהשפעה הגשמית ג"כ שורשה הוא השפעה רוחנית והוא סימן להשפעה הרוחנית וזל"ק: "גם מצאנו אלו שלש רגלים קבעה התורה זמנם בתבואת הארץ, בפסח כתיב (שמות כ"ג) למועד חדש האביב כי בו יצאת ממצרים, וחג הקציר בכורי

א

מעשיך, וחג האסיף בצאת השנה, הרי לך שלשה זמנים האביב והקציר והאסיף שאוסף התבואה לבית, ודבר זה צריך תלמוד מה ענין המועדים אל תבואה. דע כי הזמן יש לו יחוס אל הגשם ודבר זה מבורר למי שעיין בחכמה כי ההמשך והחלוק אשר יש לזמן הוא דומה להמשך וחלוק הגשם, שכל גשם יש לו משך והוא נחלק כו". ובהמשך דבריו: "וכן יש בשנה בצאת השנה הוא תקופת השנה אין להיות השנה עמידה ויש זמן אסיפה שנאסף אל המקיים כמו שיתבאר. ומצד שלש בחינות אלו יש לעולם מדריגה אלהית, כי במה שהוא נמצא מושפע מאתו יתברך יש לו הצטרפות אל השם יתברך, והשני הוא הפך זה שהעולם הוא חוזר ונאסף אל סבתו המקיים אותו, במה שהעולם נתלה בו יתברך ואין לו קיום זולתו יתברך ובזה כל המציאות שב אל השם יתברך. וכמו שהענין הראשון במה שהנמצאים הם מושפעים נמצאים מאתו יש לעולם דביקות בו, כן דבר זה במה שהם שבים אליו תלויים בו יש לעולם דביקות בו יתברך. השלישי שיש לעולם דביקות והצטרפות אל השם יתברך בשביל הנמצאים עצמם שיש בהם השלימות ובשביל שלימותם יש להם דביקות בו יתברך. וזהו ששנינו (אבות פ"א) על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. פירוש כי העולם עומד במה שיש לעולם דביקות בו יתברך והדביקות בו יתברך בשלשה דברים והם העמודים שהעולם עומד עליהם וכו' ע"ש אריכות דבריו.

והיוצא מדברי קדשו דמה שהתורה הקדושה קבעה זמן המועדים והרגלים לפי הזמן של תבואות השנה כגון חג הקציר והאסיף וכדומה הוא משום דבכל השפעה גשמית הרי זה סימן ורמז על השפעה רוחנית גדולה שהשי"ת משפיע על העולם ולכך הרי זה זמן של השפעה ולכך הוא יום טוב.

ולפי"ז הרי נמצא דבט"ו בשבט דמבואר בדברי רש"י דמאחר דיצאו רוב גשמי שנה הרי עלה השרף באילנות, והפירות חונטים מעתה, הרי מעתה אותה השפעה גשמית מרמז על השפעה רוחנית גדולה בעולם ולכך מובן דט"ו בשבט הרי הוא זמן השפעה גשמית ובודאי אף השפעה רוחנית גדולה, ואלא די לבאר מהי ההשפעה הרוחנית הנשפע מאת השי"ת ששייך לענין ראש השנה לאילנות.

ג

ונבאר בזה ובהקדם דברי המדרש רבה בקהלת [פרשה ז יט]: "ראה את מעשה האלהים כי מי יוכל לתקן את אשר עותו, בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן, ואמר לו: ראה מעשי כמה נאים ומשובחין הן וכל מה שבראתי בשבילך בראתי תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי" ע"כ.

ואמנם אחר כן שלא זכה אדם הראשון ואכן חטא הרי בחטאו קלקל והוריד את כל העולם בחטאו וקלקלו וירד העולם עשר מעלות אחורנית על ידי חטאו של אדם הראשון והירידה היתה בגשמיות וברוחניות דכבר לא היה העולם באיכותו ובטיבו כבראשונה ונתערב הכל בטוב ורע כידוע.

וכן מצינו אחר כך בהמשך הדורות שנתקלקל העולם יותר, ומצינו בגמרא סוטה [מח.]: "רבן שמעון בן גמליאל אומר העיד ר' יהושע מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה ולא ירד הטל לברכה וניטל טעם הפירות ר' יוסי אומר אף ניטל שומן הפירות" ע"כ.

הרי מזה דכאשר ירד העולם ממדרגתו ברוחניות נתקלקל העולם אף בגשמיות וטעם הפירות הם הסימן לירידתו של העולם דכאשר נתקלקל ההשפעה הרוחנית בחטאי בני ישראל ח"ו כמו"כ נתקלקל העולם אף בגשמיות וניטל טעם הפירות שהם הסימן לגודל ההשפעה הרוחנית.

וכמו שמצינו דהתורה הקדושה משבחת את ארץ ישראל שהיא "זבת חלב ודבש", והיינו דגודל ההשפעה והאיכות בגשמיות של פירות של ארץ ישראל הם רמז וסימן לגודל ההשפעה וקדושת ארץ ישראל ברוחניות, ולכך כאשר חטאו ונתקלקל ההשפעה הרוחנית כמו"כ נתקלקלו טעם הפירות וההשפעות הגשמיות.

ד

והנה ידוע שעל כל אחד ואחד מבני ישראל מוטל עליו לתקן את חטא אדם הראשון וכמו שכתב אאמו"ר זצוקללה"ה בסה"ק חלקת יהושע וזל"ק [מאמר רביעי דף עג]: "שכל אדם מחוייב לתקן חטא אדם הראשון. וזל"ק: "ולהבין הענין שתכלית וכוונת כל הבריאה העיקר הודאה ותפילה, כמ"ש בראשית ברא אלוקים, בשביל ישראל שנקראו ראשית. ואלוקים עשה את האדם ישר, אך בחטא אדם הראשון ובו היו כלולים כל הנשמות, נפגמו כולם, וגם כל הבריאה. וכל אחד מישראל, בתורה ומצוות מתקן חלקו בפגם חטא אדם הראשון. וזה שכתבו בספרי המקובלים נתינת תורה ומצוות להשלים אדם העליון ואילן העליון". עכ"ל.

וביאור הדברים הוא משום דאדם הראשון בחטאו קלקל את כל העולם וכמו שנתבאר, ולפיכך בכל אחד מישראל נמצא ג"כ חלק מקלקול חטאו של אדם הראשון ולכך על כל אחד מוטל לתקן חלקו באותו החטא של אדם הראשון.

וביותר דבאמת כל אחד מישראל יש לו כח השפעה בכל העולם וכמו שמצינו בגמרא סנהדרין [לז.]: "להגיד גדולתו של הקדוש ברוך הוא שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד כולן דומין זה לזה ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחבירו לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם" ע"כ.

וענין "בשבילי נברא העולם" היינו דכל אחד ואחד יש לו כח השפעה על כל העולם כולו ויכול להכריע את כל העולם לכף זכות ולהיפך ח"ו מכריע את כל העולם לכף חובה, והיינו דבמעשיו יכול האדם לקלקל כל העולם וכמו"כ יכול לתקן כל העולם במעשיו.

וכעין זה כתב אב"ז בסה"ק תולדות אדם [פ' אחרי] דכל איש ישראל יש לו מידה המיוחדת לו שהוא צריך לתקן ועי"ז יזכה לחלקו לעולם הבא וזל"ק: "וזה כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, דהיינו: כל איש ישראל יש לו חלק ומידה שצריך לעבוד אותה, כנ"ל, לבוא על ידי זה לעולם הבא. וזה אי אפשר, כי אם על ידי יגיעה רבה. כדמיון האבן טובה המונחת בעומק העפר, שאין אדם יכול להשיגו, כי אם על ידי יגיעה רבה. וכדמיון האבן הטוב, אף על פי שהוא מלוכלך על פניו, ובעצם הוא אבן טוב - כך בכל איש ישראל, בעצם הוא גנוז וטמיר בקרבו המדה טובה הנמשכת לו מנשמתו האחוזה באות התורה, אולם אין יכול לעורר אותה, כי אם על ידי יגיעה רבה. וזהו ועמך כולם צדיקים (במשנה שם), כי כל אחד גנוז וטמיר אצלו המדה שלו, רק עונותיו מבדילים, כמאמר הכתוב (ישעי' נט ב): 'עונותיכם היו מבדילים'. עכ"ל"ק.

ה

וענין זה שכל אחד יש לו השפעה על כל העולם מצינו בגמרא בבא מציעא [פה.]: "כולהו שני יסורי דרבי אלעזר לא שכיב איניש בלא זמניה כולהו שני יסורי דרבי לא איצטריך עלמא למיטרא", והיינו דהתנאים הקדושים בכח עבודתם ויסוריהם שסבלו עבור העולם הרי תקנו והשפיעו בכל העולם ולכך לא שכיב איניש בלא זמניה והיה שפע עצום בעולם עד שלא הוצרכו לגשמים ומזה רואים כמה גדול כחו של כל אחד שיכול להשפיע במעשיו על כל העולם כולו לטוב ולהיפך ח"ו.

וכל זה נכלל במה שאמר הקב"ה לאדם הראשון "תן דעתך שלא תחריב ותקלקל את עולמי" וכמו"כ נאמר לכל אחד ואחד מישראל שצריך לראות שלא יקלקל ויחריב במעשיו העולם אלא אדרבה תפקידו הוא לתקן את העולם ולהשפיע לטובה בעולם כולו.

ואכן בודאי אם רואים שביד כל איש ישראל להשפיע על העולם כולו הרי ודאי פשיטא שעל עצמו ג"כ יכול להשפיע לטובה ולתקן את עצמו בכל הענינים לטובה.

ועיקר הכח שניתן ביד האדם לתקן את העולם כולו וגם את עצמו הוא בא בחמישה עשר בשבט, והיינו כמו שנתבאר מדברי המהר"ל דכל השפעה בגשמיות מורה והוא סימן על השפעה גדולה ברוחניות ולכך כאשר נחנטים הפירות וניתן השרף באילן שהוא חיות הפרי בעולם, הרי ודאי שהוא סימן שבזמן זה ניתן ויורד השפעה רוחנית לכל אחד מישראל שיהא יכול להצמיח פירות טובים ברוחניות ולתקן ולשפר את העולם.

והנה איתא בסה"ק בני יששכר [מאמרי חודש שבט ב] דבט"ו בשבט יש להתפלל שיהא זוכה לאתרוג נאה בחג הסוכות. וזל"ק: "ראש השנה לאילן לא אמר לאילנות כמו באינך יש לרמז מה שקבלנו מרבותינו להתפלל בט"ו בשבט על אתרוג כשר יפה ומהודר שיזמין השי"ת בעת המצטרך למצוה כי הנה זה היום אשר עולה השרף באילנות והוא כפי הזכות של כל אחד מישראל הנה מה טוב ומה נעים שיתפלל האדם ביום ההוא ראשית יסוד הצמיחה שיזדמן לו השי"ת לעת המצטרך את הפרי עץ הדר והנה תפילתו תעשה פירות וזה שרמז התנא באומרו לשון יחיד "לאילן" להורות על האילן המיוחד המבואר בתורה למצוה" עכ"ל"ק.

ובענין הידור אתרוג שמעתי מאמור"ר זיע"א שאמר דהעיקר יש להקפיד שיהא האתרוג נקי בלא לכלוך ופגם משום דהאתרוג הוא רומז על הלב ולכך צריך האדם להשתדל ביותר שיהא לו לב נקי וטהור בלא פגם ולכלוך וזהו האיכות של הפירות הרוחניים שיהא ליבו נקי וזך במידותיו.

ואכן כאשר האדם זוכה ללב נקי וטהור אזי כחו גדול להצמיח פירות טובים וישרים ברוחניות ובגשמיות, וכדאיתא בגמרא שבת [קמה:] "הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל תני רב יוסף אלו תלמידי חכמים שבבבל שעושין ציצין ופרחים" וברש"י דציצים היינו צמחים עי"ש והיינו דתלמידי חכמים מאחר דליבם נקי כמו שנתבאר עי"ז הרי הם משפיעים ומצמיחים פירות טובים ברוחניות ומתקנים את עצמם וגם את העולם.

וזהו ענין היו"ט של ט"ו בשבט היינו דניתן הכח ביד האדם שיהא יכול לתקן את מידותיו ולזכות ללב נקי ואזי יוכל להצמיח בעצמו פירות טובים ולתקן עצמו ואת חלקו בעולם, ולכך נהגו במנהג ישראל תורה להרבות באכילת פירות בט"ו בשבט כדי לרמז לאדם שתפקידו הוא לתקן העולם ולהוסיף השפעות ופירות טובים בעולם ברוחניות ובגשמיות.

יעזור השי"ת שנזכה לכך שכל אחד יתקן עצמו וגם את חלקו בתיקון העולם כולו, ועי"ז נזכה לימות מלך המשיח שיתקן את כל העולם כולו יבער הרע בביאת גואת צדק במהרה בימינו אמן.

m0732951213@gmail.com לקבלת הגליון מידי יום רביעי שילחו מייל ל